

SONSBEEK'16

Bezoekersprofiel & economische impact

**Park
Stad
Museum**

Auteur:
Martijn Kamper

Samenvatting

Van 4 juni tot en met 18 september 2016 vond in Arnhem de 11e editie van de internationale kunsttentoonstelling SONSBEERK'16 plaats. Het thema van het evenement was 'TransACTION'. De organisatie lag in handen van Stichting Sonsbeek Internationaal. De curator van het evenement was het collectief ruangrupa. SONSBEERK'16 werd geopend door Koning Willem Alexander en trok gedurende de openstelling 50.900 individuele bezoekers die tezamen 105.500 dagbezoeken deden. Van de bezoekers kwam 27% uit Arnhem. Bijna tweederde van de bezoekers kwam uit Gelderland (incl. Arnhem) en 2% uit het buitenland. Het evenement trok meer vrouwen (68%) dan mannen (32%). Met 53 jaar lag de gemiddelde leeftijd betrekkelijk hoog. De bezoekers bezochten gemiddeld 1,68 locaties en alle bezoekers bezochten het Sonsbeek Park. SONSBEERK'16 werd gemiddeld met een 7,4 gewaardeerd.

Gemiddeld werd er zo'n € 36,- per persoon per dag uitgegeven (excl. overnachtingen). Aan eten en drinken werd bijna tweederde (€ 24,-) besteed. Daarnaast waren de toegang tot één of beide musea en winkelen de belangrijkste uitgavenposten. Het gezelschap bestond in de meeste gevallen (51%) uit 2 personen.

De economische impact van SONSBEERK'16 voor Arnhem bedraagt € 3.273.000. Het grootste gedeelte is afkomstig van de bezoekers dagbestedingen. De netto bijdrage vanuit de organisatie aan de Gelderse economie is met € 635.000,-- aanzienlijk.

Categorie	2014
Bezoekers	
• Dagbestedingen	€ 2.496.000
• Overnachting bestedingen	€ 142.000
Organisatie bestedingen	€ 635.000
Media – en deelnemers bestedingen	PM
Economische impact	€ 3.273.000

Er is tevens gekeken naar maatschappelijke en toeristische effecten van SONSBEERK'16. Bijna 70% van de bezoekers is persoonlijk (zeer) geïnspireerd als gevolg van het evenement. Voor 18% geldt dit juist niet. 68% is trots op het Arnhemse evenement en onder Arnhemmers zelf is dit zelfs 85%. Bijna tweederde van de bezoekers gaf aan dat zij over het algemeen positiever zijn geworden over de stad Arnhem.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2	Trots, inspiratie en toeristisch imago	15
		Draagvlak bezoekers	15
Hoofdstuk 1 Inleiding	4	Hoofdstuk 4 Economische impact	16
Achtergrond evenement	4	Wat zijn additionele bestedingen?	16
Achtergrond onderzoek	5	Bezoekers, overnachtingen en bestedingen	17
Structuur van het rapport	5	Additionele bezoeken en bezoekers	17
Hoofdstuk 2 Methodologie	6	Additionele dagbestedingen bezoekers	18
Begripsbepaling en afbakening	6	Overnachtingen additionele bezoekers	18
Dataverzameling	7	Economische impact door langer verblijf bezoekers	19
Representativiteit van het onderzoek	8	Economische impact vanuit de organisatie	20
Peer-review	8	Samenvatting	21
Hoofdstuk 3 Profiel Bezoekers	9	Bijlage 1: Bronnen	22
Aantallen bezoekers	9	Bijlage 2: Vragenlijst bezoekersenquête	23
Bezoekersprofiel	10		
Gezelschap	11		
Vervoermiddel	11		
Gemiddelde bestedingen	12		
Hoe op de hoogte	12		
Overnachtingen	13		
Tevredenheid deelaspecten	14		
Waardering geheel en loyaliteit	14		

1. Inleiding

Achtergrond evenement

Van 4 juni tot en met 18 september 2016 vond in park Sonsbeek te Arnhem de 11e editie van SONSBEER plaats. “SONSBEER ‘16 transACTION”, de officiële titel van het kunst- en cultuurevenement, werd op vrijdag 3 juni door zijne Majesteit Koning Willem Alexander geopend. De organisatie van het kunst- en cultuurevenement is in handen van de Stichting Sonsbeek Internationaal en werd mede mogelijk gemaakt door zo’n 150 vrijwilligers. De kunsttentoonstelling werd voor het eerst georganiseerd in 1949 om na de bombardementen op Arnhem in de Tweede Wereldoorlog de stad nieuwe allure te geven. SONSBEER verbond zich al vanaf de eerste edities nauw aan maatschappelijke thema’s en de actualiteit.

De kunsttentoonstelling SONSBEER’16 kenmerkte zich door het aanbod van hedendaagse kunst in de openbare ruimte waarin park Sonsbeek in Arnhem een centrale rol heeft. SONSBEER’16 had als thema ‘transACTION’ en bestond uit verschillende onderdelen en locaties, namelijk park Sonsbeek, museum Bronbeek, museum Arnhem en binnenstad Arnhem. Curator van SONSBEER ‘16: transACTION was het collectief ruangrupa. Ruangrupa is sterk verbonden met de Indonesische cultuur, waarin gemeenschap, collectiviteit en vriendschap centraal stonden. Het publiek kreeg op de

verschillende locaties, zowel binnen als buiten, een variëteit van kunst aangeboden. In museum Arnhem was de tentoonstelling *transHISTORY* te zien. Een groeps- tentoonstelling van tien internationale kunstenaars welke een ander licht werpen op de officiële, geautoriseerde geschiedenis. Tevens was er werk te zien in Museum Bronbeek en was er een nauwe samenwerking met onder andere kunstacademie ArtEZ en lokale culturele partners. Gedurende de gehele tentoonstellingsperiode waren er diverse lezingen, workshops en performances door verscheidene deelnemende kunstenaars. Daarnaast zijn diverse muurschilderingen op prominente plaatsen in het stadscentrum van Arnhem te vinden. De bezoekers konden op eigen initiatief bezoeken of gebruik maken van de diverse (betaalde) rondleidingen en middels bezoek aan de verschillende musea de kunst ervaren.

Het evenement kon rekenen op media-aandacht uit binnen- en buitenland, vooral van de schrijvende pers. De organisatie heeft in de aanloop en gedurende de looptijd van de kunsttentoonstelling diverse persberichten opgesteld en gelanceerd via de website www.sonsbeek.org. Het evenement verliep volgens de organisatoren geslaagd en heeft volgens de organisatie een kleine 129.000 bezoeken mogen verwelkomen.

Achtergrond onderzoek

In Arnhem worden verschillende cultuurevenementen georganiseerd die veel publiek trekken. Ze zijn van grote waarde voor de gemeente Arnhem: inwoners en toeristen hebben er plezier van en ondernemers en organisaties verdienen er aan. De gemeente ondersteunt daarom verschillende evenementen die in Arnhem worden georganiseerd. Daarbij wil de gemeente wel inzichtelijk krijgen wat deze evenementen nu feitelijk bijdragen aan de Arnhemse economie. Om dit inzicht te krijgen is aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen gevraagd om een economische impact studie volgens de beproefde WESP-methode te verrichten, die als doel heeft om de directe additionele bestedingen als gevolg van het evenement in kaart te brengen alsmede ook een bezoekersprofiel van de evenementen weer te geven.

Het onderzoek moet ook een input zijn voor de evenementenvisie van de gemeente Arnhem en aansluiten bij een dialoog van de gemeente met de evenementenorganisator, alsmede ondernemend Arnhem. Eerder heeft de HAN, in opdracht van gemeente Arnhem, onder meer Fashion Festival Arnhem, World Living Statues en Smaakvol Gelderland/UITboulevard geëvalueerd.

Tijdens dit onderzoek is gebruik van gemaakt van de standaardmethoden voor de evaluatie van evenementen

middels de richtlijnen van de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP). Dit betekent dat de evenementen volgens een gestandaardiseerde methode zijn onderzocht, welke landelijk zijn vastgesteld in deze Werkgroep. Alhoewel evenementen van elkaar verschillen, zijn de uitkomsten van de onderzoeken hierdoor goed vergelijkbaar. In de WESP werken wetenschappers en onderzoekers samen om te komen tot standaarden, om zo onderzoek vergelijkbaar te maken en op een hoog niveau te krijgen en houden.

Structuur van het rapport

In het volgende hoofdstuk wordt de methodologie van het onderzoek besproken. Hoofdstuk 3 richt zich op de karakteristieken van de bezoekers, inclusief hun uitgaven door en de tevredenheid over SONSBEERK '16. Hier komen ook de maatschappelijke impact van het evenement en toeristische aspecten van Arnhem aan bod. Hoofdstuk 4 behandelt de economische impact van het evenement voor de gemeente Arnhem.

2. Methodologie

De SONSBEK '16 is geëvalueerd volgens gestandaardiseerde methoden, welke landelijk zijn vastgesteld in de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP). Alhoewel alle sport- en cultuur evenementen van elkaar verschillen zullen de uitkomsten van de onderzoeken wel goed vergelijkbaar zijn. In WESP werken wetenschappers en onderzoekers van acht Hogescholen en enkele andere maatschappelijke en onderzoeksorganisaties, zoals NOC*NSF, het Mulier Instituut en het CBS, samen om standaardrichtlijnen te ontwerpen om de sociale, economische en promotionele impact van (sport)evenementen te meten. Doel van de WESP is om samen te komen tot uniforme standaarden, om zo onderzoek vergelijkbaar te maken en op een hoog niveau te krijgen en houden.

Begripsbepaling en afbakening

Het doel van onderzoek is om een beeld te krijgen van het bezoekersprofiel en de economische impact van de SONSBEK '16. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt de richtlijnenhandboeken die door de WESP zijn vastgesteld, te weten de Richtlijnenhandboeken Economische Impact, Bezoekersprofiel en Participatie en Cohesie (allen versie 1.1). Deze handboeken zijn te downloaden via de website

van de WESP: www.evenementenevaluatie.nl. Daarnaast is er ook gekeken naar een (beperkt aantal) toeristische aspecten waardering van het evenement, volgens de bezoekers.

Het begrip economische impact behoeft enige toelichting. De economische impact van een sportevenement wordt gedefinieerd als de extra bestedingen die door dit evenement veroorzaakt worden in een bepaalde afgebakende omgeving van het evenement, in dit geval de gemeente Arnhem. Er is gekozen voor deze afbakening omdat de gemeente, die het evenement financieel ondersteunt, door middel van een WESP-evaluatie wil weten wat de economische impact is voor de gemeente Arnhem. Het onderzoek voor de economische impact van een cultuurevenement richt zich in principe op de additionele uitgaven in, in dit geval, Arnhem van de volgende vier actoren rondom het evenement:

Bezoekers

Deelnemers

Media

Organisatie

Bij de bepaling van de economische impact vanuit de organisatie wordt gekeken naar de inkomsten en uitgaven van de organisatie die direct in de gemeente Arnhem worden gedaan. Er wordt nadrukkelijk niet gekeken naar de inkomsten van uitgaven van de derden (personen of organisaties) waarvan de organisatie inkomsten ontvangt of aan wie het uitgaven doet.

Ter verduidelijking een voorbeeld. Als de organisator van het evenement een cateraar uit de regio (in dit geval gemeente Arnhem) haalt, worden deze uitgaven volledig binnen de regio gerekend. In werkelijkheid kan de cateraar juist grotendeels zijn kosten, zoals personeel, ingrediënten en materialen, buiten de regio maken. Omgekeerd kan de organisatie bijvoorbeeld voor de opbouw van het evenement een bedrijf van buiten de regio inhuren. In dat geval vallen voor deze analyse de uitgaven aan dit bedrijf volledig buiten de regio, ook al is het in werkelijkheid zo dat dit bedrijf juist allerlei uitgaven (zoals inhuur van personeel, overnachtingen en materialen) binnen de regio doet. Al deze indirecte effecten zijn zeker van belang voor de regionale economie, echter is het bijzonder lastig en zeer arbeidsintensief om zulke effecten in kaart te brengen. Dit valt daarom ook buiten de scope van dit onderzoek. Het is echter wel belangrijk dat de lezer zich van bovenstaande effecten bewust is.

Onder de economische betekenis van een evenement wordt verstaan de economische impact, plus eventueel alle andere

effecten die men als economisch kan betitelen (bijvoorbeeld promotie, schade e.d.). In tegenstelling tot de strenge definitie van het begrip 'de economische impact', is er geen specifieke afbakening voor de term 'de economische betekenis'.

Voor wat betreft *toeristische/maatschappelijk* impact is er bij de SONSBEERK'16 gekeken naar de effecten (bij bezoekers) op de waardering van de stad Arnhem als vrijetijdsbestemming en Trots ten aanzien van het gastheerschap van SONSBEERK '16 in de stad Arnhem. Daarnaast is bekeken in hoeverre de bezoekers zich geïnspireerd voelden naar aanleiding van de kunsttentoonstelling SONSBEERK'16.

Dataverzameling

Om tot de resultaten te komen hebben is veldwerk verricht. Verspreid over de duur van SONSBEERK'16 zijn er op verscheidene dagen, zowel op werkdagen als op weekenddagen steekproefsgewijs enquêtes afgenomen bij bezoekers aan het evenement door vrijwilligers van de organisatie Stichting Sonsbeek Internationaal en de curator. Daarnaast zijn bezoekers achteraf bevraagd via een online vragenlijst. De vragenlijst van de bezoekersenquête (zie bijlage 3) waren gericht op het bezoekersprofiel en de economische impact van het evenement en zijn opgesteld aan de hand van de richtlijnen van de WESP.

De enquête is afgenomen middels elektronische hulpmiddelen, zoals smartphones en tablets (zoals de iPad) en de software van iSurvey en surveymonkey. De enquêtes zijn afgenomen tijdens de SONSBEЕК'16 op alle locaties waar het evenement heeft plaatsgevonden, waarin het Sonsbeek Park te Arnhem de voornaamste plaats in nam. In totaal zijn 437 bruikbare enquêtes in het onderzoek meegenomen. Hieronder zitten ook 2 deelnemende kunstenaars en één persoon van de media. Deze rekenen we tot de bezoekers voor wat betreft dit onderzoek. Deze groepen zijn zo klein (in totaal en in de steekproef) dat aparte profielen en schattingen van economische impact hiervoor niet mogelijk zijn. Schattingen over de bezoekersaantallen zijn afkomstig van Stichting Sonsbeek Internationaal, de organisator van het evenement. Deze zijn gebaseerd op daadwerkelijke tellingen van bezoekers aan de musea en schattingen naar aanleiding van verkoop van toegangsbewijzen en reserveringen. Berekeningen over de uitgaven van deelnemers (kunstenaars) zijn niet meegenomen in de berekeningen. Tot slot zijn gegevens over de inkomsten en uitgaven van de organisatie van het evenement afkomstig van Stichting Sonsbeek Internationaal.

Representativiteit van het onderzoek

De data uit de twee verschillende dataverzamelingsmethoden zijn elkaar gevoegd omdat de twee afzonderlijke methoden elk onvoldoende enquêtes opleverde. Daarmee heeft de dataverzameling heeft in totaal 391 enquêtes onder

bezoekers, opgeleverd. De vrijwilligers, media en medewerkers van de organisatie zijn hierin niet meegenomen (totaal 46). De richtlijnen van de WESP schrijven voor dat onder populaties met een omvang kleiner dan 5000 personen er minimaal 270 enquêtes gehouden moeten worden om een voldoende betrouwbaar beeld te geven van het evenement. Betrouwbaar betekent in dit geval dat met 95% zekerheid kan worden gezegd dat de werkelijkheid binnen een marge van +5% tot -5% van de uitkomsten van het onderzoek vallen. Het kritische aantal van 270 is dus wel gehaald voor wat betreft de bezoekers. De resultaten die hieronder zijn beschreven zijn dus met relatief weinig onzekerheid omgeven en geven daarom een goed beeld van het evenement en de bezoekers.

De betrouwbaarheid is wel lager voor *deel*populaties, zoals de bezoekers op één bepaalde dag of met een gegeven herkomst. Het aantal geënquêteerden hiervoor is kleiner, waardoor de betrouwbaarheid van de (deel-) uitkomst ook afneemt. Immers, als er 100 personen binnen een groep van 1000 worden ondervraagd is de kans op een representatief beeld veel groter dan wanneer 1 persoon uit een populatie van 10 geïnterviewd wordt. De lezer dient dus, net als de onderzoeker, voorzichtig om te gaan met resultaten die betrekking hebben op een deel van de populatie.

Voor het onderzoek heeft er een interne peer-review plaatsgevonden door Willem de Boer. Hij heeft de data methode en uitkomsten getoetst aan de WESP-standaarden.

3. Profiel Bezoekers

Aantallen bezoekers

Bij de SONSBEEK'16 was er vrij entree tot het evenement in het Sonsbeek Park en Arnhem Binnenstad. Daarnaast was er sprake van een reguliere kaartverkoop voor de toegang tot de musea en de mogelijkheid tot het aankopen van een rondleiding onder leiding van een gids (vrijwilliger) van de organisatie. Daarom hebben medewerkers en vrijwilligers van SONSBEEK'16 op gezette tijden een inschatting gemaakt van het aantal bezoekers per dag in de vrij toegankelijke delen. Daarnaast hebben zij op basis van tellingen bij de verkoop van toegangsbewijzen een schatting gedaan van de bezoeken. In totaal zijn er naar schatting van de organisatie zo'n 129.000 bezoeken geweest. Daarbij rekenen zij verschillende bezoeken aan musea en het park, alsmede verschillende activiteiten apart. Hieronder vallen 4113 bezoeken aan rondleidingen, 2194 bezoeken aan een educatieproject, 14.111 bezoeken aan Museum Arnhem en 2000 bezoeken aan Museum Bronbeek. Voor dit onderzoek rekenen we alle activiteiten die op 1 dag hebben plaatsgevonden in relatie tot het festival tot 1 bezoek. We spreken ook wel van een 'dagbezoek'. Het totaal aantal dagbezoeken komt uit op 105.500. In de tabel hiernaast staat hoe deze is opgebouwd. We beoordelen deze schattingen als realistisch, op basis van eigen observaties en andere gegevens, zoals parkeercapaciteit, locatie en het aantal bezochte onderdelen dat de bezoekers in de enquête zegt te hebben bezocht.

Dagbezoeken	Schatting
Werkdagen	37.500
Reguliere weekenden	18.000
Openingsweekend en Sonsbeek Theater Avenue	25.000
Sluitingsweekend + Sonsbeekmarkt	25.000
Totaal aantal dagbezoeken	105.500

Bezoekonderdelen

Bijna tweederde (63%) van de bezoekers bezocht SONSBEEK'16 gedurende één dag. 17% van de bezoekers bezocht het evenement op 2 dagen en de rest vaker, tot aan meer dan 50 dagen. Het gemiddelde aantal bezoeken over de gehele populatie kwam daarmee uit op 2,1 dagen. Daarmee komt het aantal (individuele) bezoekers uit op 50.900. Uit de enquêtes blijkt dat 30% van bezoekers naast het park ook de binnenstad en/of het Museum Arnhem bezochten.

Locaties bezocht door bezoekers	Aandeel
Binnenstad Arnhem	31%
Museum Arnhem	30%
Museum Bronbeek	8%
Park Sonsbeek	100%
Gemiddeld aantal locaties per persoon	1,68

Bezoekersprofiel

Gedurende het evenement hebben veel meer vrouwen (68%) dan mannen (32%) de verschillende onderdelen bezocht. De helft van de volwassen bezoekers was tussen de 45 en 64 jaar en een kwart (26%) ouder dan 65 jaar. Slechts 6% was jonger dan 25 jaar. Daarmee was de gemiddelde leeftijd van de bezoekers betrekkelijk hoog: 53 jaar. Alleen personen van 18 jaar en ouder zijn meegenomen in de enquêtes.

Herkomst bezoekers

Van alle bezoekers is ruim een kwart (27%) afkomstig uit de gemeente Arnhem. Bijna tweederde van alle bezoekers komt uit Gelderland (63%). Daarna volgt de provincie Noord-Holland, met 13%, gevolgd door Zuid-Holland en Utrecht met 5%. Het aantal buitenlandse bezoekers is beperkt te noemen. Ongeveer 2% komt uit het buitenland, waaronder België en Duitsland. Doordat er met een online survey is gewerkt zou dit wel een mogelijke onderschatting van het totaal kunnen zijn.

Opleidingsniveau

Het grootste gedeelte (74%) van de bezoekers is hoogopgeleid. Maar liefst 31% had een wetenschappelijke opleiding voltooid en 43% een HBO-opleiding. Maar 4% was lager opgeleid (VMBO of LBO).

Bezoekers	Aandeel
Man	32%
Vrouw	68%
Jonger dan 25	7%
25 tot 34 jaar	9%
35 tot 44 jaar	9%
45 tot 54 jaar	20%
55 tot 64 jaar	28%
65 jaar of ouder	26%
Gemiddelde leeftijd	53 jaar
Gemeente Arnhem	27%
Gelderland (incl. Arnhem)	63%
Noord-Holland	13%
Zuid-Holland	5%
Utrecht	5%
Rest van Nederland	11%
Buitenland	2%

Gezelschap

De samenstelling van het gezelschap van de bezoekers is opgebouwd zoals in de tabel hiernaast. De grootste groep betreft de bezoekers die de kunsttentoonstelling bezoeken met vrienden/kennissen (33%) of met partner maar zonder kinderen (24%).

Ongeveer één op de acht bezoekers kwam alleen naar het evenement. Een meerderheid kwam met één andere persoon. De gemiddelde gezelschapsgrootte bedroeg 3,67 personen. Tijdens de SONSBEERK'16 zijn er ook groepen geweest met meer dan 10 personen. Dit aantal was weliswaar klein echter waren de groepen relatief groot. Onder meer vanuit het onderwijs waren er groepen met meer dan 20 personen.

Vervoermiddel

Aan de respondenten is ook gevraagd met welk vervoermiddel zij de grootste afstand naar SONSBEERK'16 kwamen. De auto was het meest populaire vervoermiddel, gevolgd door de trein. Ongeveer één op de zeven bezoekers kwam per fiets of lopend.

Bezoekers: gezelschap	Totaal
Met vrienden / kennissen	33%
Met partner, zonder kinderen	24%
Alleen	12%
Met partner en met kind(eren)	7%
Met overige familie	5%
Anders / meerdere antwoorden	18%
Alleen	12%
2 personen	51%
3 personen	12%
4 personen	15%
5 personen	3%
6 of meer personen	7%
Vervoermiddel	Totaal
Auto/motor	34%
Trein	29%
(brom)Fiets/scooter	15%
Lopend	14%
(trolley)Bus	7%
Anders	2%

Gemiddelde bestedingen

Gemiddeld werd er door de bezoekers in de steekproef meer dan € 36,- per persoon per dag uitgegeven. Hierbij zijn de overnachtingen niet meegeteld. Aan eten en drinken werd bijna tweederde (€ 24,33) besteed. Daarnaast waren de toegang tot één of meerdere musea en winkelen de belangrijkste uitgavenposten, al zijn de bedragen per persoon betrekkelijk laag.

Hoe op de hoogte

Aan de bezoekers is ook de vraag gesteld hoe zij op de hoogte waren van SONSBEERK'16. Bijna de helft zei via de krant of een tijdschrift van het evenement te hebben gehoord. Ook internet, inclusief social media, vormde een belangrijke medium, evenals het off-line sociale netwerk van familie en vrienden. Zo'n 1% van de bezoekers in het onderzoek was een voorbijganger die helemaal niet op de hoogte was van het evenement. Gemiddeld was een bezoeker op de hoogte van het SONSBEERK'16 via bijna twee kanalen.

Bezoekers dagbestedingen (excl. overnachtingen)	Gemiddeld p.p.
Toegang tot musea voor het evenement	€ 4,83
Eten en drinken	€ 24,33
Winkelen	€ 4,73
Vervoer (OV, parkeren, benzine)	€ 1,80
Overige uitgaven in (gemeente) Arnhem	€ 1,48
Totaal	€ 37,17

Bezoekers	Totaal
Via krant of tijdschrift	45%
Via familie/vrienden/kennissen	29%
Via social media (facebook, twitter, blogs, etc.)	29%
Anders via internet/online media	24%
Via de nieuwsbrief van SONSBEERK '16	20%
Via affiches/billboards op straat	17%
Via reclame in krant/tijdschrift of op televisie	5%
Via televisie (geen reclame)	2%
Anders	17%
Niet op de hoogte van dit evenement	1%
Gemiddeld aantal kanalen per persoon	1,9

Overnachtingen

Van alle bezoekers overnachtte 9% minimaal één nacht buiten het eigen huis. Hieronder zitten ook mensen die niet speciaal voor het evenement kwamen. De gemiddelde duur van de overnachtingen was vier nachten.

Ongeveer één op de drie overnachters verbleef bij vrienden of familie en een kwart verbleef in een hotel. Alle overnachtingen door de respondenten vonden plaats binnen de provincie Gelderland en 59% verbleef in de gemeente Arnhem.

De gemiddelde overnachtingsprijs was ruim € 35,- per persoon per nacht. Dit is inclusief de gratis overnachtingen bij vrienden en familie.

Bezoekers	Totaal
Overnachtingpercentage	9%
Gemiddelde duur overnachting	4,0 nacht
Bed & Breakfast	16%
Bij vrienden/familie/kennissen	32%
Bungalowpark/camping	22%
Hotel 0-3 sterren	16%
Hotel 4-5 sterren	10%
Overig	4%
In de gemeente Arnhem	59%
Elders in de provincie Gelderland	41%
Overnachtingsprijs p.p (incl. vrienden/familie)	€ 35,70

Tevredenheid deelaspecten

De bezoekers van SONSBEK'16 zijn bevraagd over hun tevredenheid op drie verschillende aspecten en ook om het een waarderingcijfer (1-10) te geven. De bezoekers konden hun waardering uiten op drie aspecten: inhoud & thema, faciliteiten en parkeergelegenheden. De tevredenheid over de inhoud en het thema werd het hoogst gewaardeerd. Bijna driekwart van de bezoekers was daarover (zeer) tevreden en het gemiddelde op een schaal van 1 (zeer ontevreden) tot 5 (zeer tevreden) was 3.7. Tweederde van de bezoekers was tevreden over de faciliteiten en ruim de helft over de parkeergelegenheden (alleen gevraagd aan de bezoekers die per auto kwamen). Uit de verschillende opmerkingen die worden gemaakt blijkt dat de bezoekers graag over een overzichtelijke routebeschrijving en plattegrond zouden willen beschikken. Uitleg bij de verschillende kunstwerken op print heeft daarbij een voorkeur. Overigens is men zeer tevreden over de vrijwilligers die ter plaatse desgewenst informatie over de kunstwerken konden verstrekken.

Waardering geheel en loyaliteit

De gemiddelde waardering lag op een 7,4. Ruim de helft van de bezoekers gaf het evenement in zijn geheel een 8 of hoger. Daar staat tegenover dat één op de zeven bezoekers een onvoldoende gaf. De bezoekers gaven ten slotte ook hun loyaliteit aan ten opzichte van het evenement. Maar liefst 93% van de bezoekers komt (waarschijnlijk) terug bij de volgende editie (waaronder 55% 'zeker wel').

Overall waardering bezoekers	Totaal
Onvoldoende	14%
6	6%
7	26%
8	38%
9	12%
10	3%
Gemiddelde waardering (1-10)	7,4

Tevredenheid	Ze te vreden	Tevreden	Neutraal	Ontevreden	Ze ontevreden	Gemiddel d (1-5)
Hoe tevreden bent u over de inhoud en het thema (transACTION) van dit evenement?	30%	43%	10%	11%	7%	3,7
Hoe tevreden bent u over de faciliteiten (bewegwijzering, toiletten, etc) van het evenement?	13%	51%	15%	17%	4%	3,5
Hoe tevreden bent u over de parkeergelegenheden rond het evenement?	18%	35%	29%	16%	2%	3,5

Trots, inspiratie en toeristisch imago

Tot slot is er gekeken naar de mate waarin het evenement verschillende maatschappelijke effecten heeft teweeggebracht. Hiervoor zijn enkele stellingen aan de respondenten voorgelegd over 'inspiratie', trots, Arnhem als vrijetijdsbestemming. Voor de bezoekers aan SONSBEERK'16 geldt dat bijna 70% persoonlijk (zeer) geïnspireerd is als gevolg van het evenement. Voor 18% geldt dit juist niet. Van alle bezoekers is 68% trots op het Arnhemse evenement. Dit is onder Arnhemse bezoekers nog hoger (85%, waarvan 46% 'zeer mee eens'). De bezoekers aan SONSBEERK'16 gaven over het algemeen aan dat zij door het evenement positiever zijn geworden over de stad Arnhem. Bijna tweederde van de bezoekers is het hier (zeer) mee eens.

Draagvlak

Om het draagvlak voor voortzetting van het evenement te peilen is een stelling opgenomen over het opnieuw organiseren van het festival. De overgrote meerderheid van de bezoekers (93%) vinden het een (zeer) goed idee dat het festival één keer

per 4 jaar in Arnhem wordt georganiseerd. SONSBEERK'16 was grotendeels gratis te bezoeken. Om de waarde van het plezier en geluk van bezoekers te kwantificeren is hen gevraagd of zij bereid zouden om in financiële zin bij te dragen (indien het evenement anders niet zou doorgaan). Van de bezoekers zegt 64% zelf iets te willen bijdragen, 17% wil niets bijdragen en 19% weet het niet. De meesten die willen betalen willen tussen de 1 en 15 euro geven. De gemiddelde betalingsbereidheid is (voor diegenen die het weten, incl. de personen die niets willen betalen) ruim acht euro per persoon.

Betalingsbereidheid bezoekers (excl. 'weet niet')	Totaal
Niets	21%
1-5 euro	25%
6-10 euro	37%
11-20 euro	13%
Meer dan 20 euro	4%
Gemiddelde betalingsbereidheid	€ 8,04

Stellingen	Zeer mee eens	Mee eens	Neutraal	meeneens	zeer meeneens	Gemiddeld (1-5)
Het festival Sonsbeek 2016 heeft mij persoonlijk geïnspireerd.	22%	47%	13%	9%	9%	3,6
Ik ben trots dat de Sonsbeek 2016 in Arnhem plaatsvindt.	26%	42%	26%	3%	4%	3,8
Door dit evenement ben ik positiever over Arnhem als vrijetijdsbestemming geworden.	16%	48%	23%	8%	5%	3,6
Ik vind het een goed idee dat festival Sonsbeek 1 keer in de 4 jaar in Arnhem georganiseerd wordt.	45%	48%	4%	2%	1%	4,3

4. Economische impact

Met de economische impact van SONSBEER'16 wordt bedoeld de additionele, dat wil zeggen extra, bestedingen die door dit evenement worden veroorzaakt in een afgebakend gebied. In het geval van de SONSBEER'16 wordt met dit gebied de stad Arnhem bedoeld.

Bij een (internationaal) evenement als SONSBEER'16 zijn verschillende 'economische effecten' te onderscheiden: gekochte toegangskaartjes door bezoekers, overnachtingen door buitenlandse deelnemers/bezoekers, uitgaven en inkomsten van de organisatie, enzovoorts. In zekere zin zijn dit allemaal 'economische effecten': ze zijn een gevolg van het kunst- en cultuurevenement voor de economie. De centrale vraag is: welke effecten zijn echt additioneel en zijn niet het gevolg van een verschuiving van de 'binnenlandse', of in dit geval 'binnengemeentelijke' vraag?

Wat zijn additionele bestedingen?

We beschouwen in principe alleen de bestedingen additioneel die aan twee voorwaarden voldoen:

- Er is een oorzakelijk verband met de organisatie van het evenement. In de praktijk betekent dit dat alleen de

bestedingen worden meegenomen van bezoekers, deelnemers, organisatie en pers die speciaal voor het evenement naar Arnhem zijn gekomen. In dit onderzoek worden uitgaven van de inwoners van Arnhem als niet-additioneel gezien, omdat het aannemelijk is dat zij het geld dat zij aan of door het evenement besteedden anders ook in Arnhem zouden hebben uitgegeven. We gaan er derhalve vanuit dat indien het evenement op een andere locatie (wereldwijd) zou zijn gehouden, er geen Arnhemmers zijn die speciaal daarvoor naar deze andere locatie zouden zijn gereisd.

- De uitgaven gerelateerd aan het kunst- en cultuurevenement moeten niet worden 'teniet gedaan' door vermindering van de vraag in andere delen van de economie, met andere woorden als er sprake is van verschuiving van vraag. Een voorbeeld van verschuiving zijn subsidies van de lokale overheid: als de SONSBEER'16 niet had plaatsgevonden, waren deze uitgaven van de provincie naar alle waarschijnlijkheid toch ook in de Gelderse economie terechtgekomen. In feite is dit dus een verschuiving van vraag binnen Arnhem. Deze uitgaven worden dus niet meegeteld als additioneel.

Bezoekers, overnachtingen en bestedingen

De economische impact van bezoekers wordt (in grote lijnen) bepaald door de vermenigvuldiging van het aantal additionele bezoekers met de gemiddelde uitgaven per persoon van deze bezoekers. Op vergelijkbare wijze wordt het aantal overnachtingen bepaald, aan de hand van gemiddelde verblijfsduur. Voor zowel het vaststellen van het aantal overnachtingen als voor het berekenen van de totale economische impact is het aantal bezoekers dus essentieel.

Additionele bezoeken en bezoekers

Personen van buiten de gemeente Arnhem die bij SONSBEERK '16 aanwezig waren worden als additioneel gezien indien zij zonder het evenement niet in Arnhem waren geweest. Hiervoor wordt in de vragenlijst de stelling voorgelegd: 'Als SONSBEERK '16 niet in Arnhem was geweest, dan was ik ook in Arnhem geweest'. Respondenten van buiten de gemeente Arnhem die hierop instemmend reageren rekenen we tot niet additionele bezoekers; de uitgaven die zij doen zouden zonder het evenement naar alle waarschijnlijkheid ook in de gemeente Arnhem neerslaan. Alle andere bezoekers van buiten de provincie zijn speciaal voor het evenement naar Arnhem gekomen en zij zijn, net als hun uitgaven, additioneel. Bezoekers uit de gemeente Arnhem beschouwen we bij dit evenement zoals gezegd niet als additioneel.

Van de bezoekers was 27% afkomstig uit Arnhem. Van de overige bezoekers zegt ongeveer tweederde dat zij, als de SONSBEERK '16 niet in Arnhem was georganiseerd, op dat moment niet in Arnhem waren geweest. In totaal was daarom bijna de helft van het gehele publiek additioneel. Dit komt neer op zo'n 25.200 bezoekers. Gemiddeld bleven de additionele bezoekers bijna anderhalve dag op het evenement. Dit ligt ruim onder het gemiddelde voor alle bezoekers. Arnhemmers waren gemiddeld meer dagen op het evenement dan bezoekers van buiten de gemeente. In totaal komt het aantal additionele dagbezoeken daarmee op 34.900.

Bezoekers en bezoeken, totaal en additioneel	Totaal
Aantal bezoeken	105.500
Aantal bezoekers	50.990
Aantal bezoeken per bezoeker	2,07
Aandeel additionele bezoekers	49,5%
Aantal additionele bezoekers	25.200
Gem. aantal dagen per additionele bezoeker	1,39
Totaal aantal dagen Sonsbeek additionele bezoeken	34.900

Dagbestedingen additionele bezoekers

De tabel hiernaast laat de gemiddelde dagbestedingen binnen de gemeente Arnhem zien van additionele bezoekers. Per dag werd er door deze groep per persoon zo'n 68 euro uitgegeven. Bestedingen aan overnachtingen zijn hierbij niet inbegrepen. De economische impact van dagbestedingen van bezoekers komt uit op **€ 2.367.000,-**.

Economische impact tijdens evenement	Totaal
Additionele bezoeken (dagen)	34.900
Gem. uitgaven additionele bezoekers per dag	€ 67,82
Totale dagbestedingen additionele bezoekers	€ 2.367.000

Overnachtingen additionele bezoekers

Van de additionele bezoekers overnachtte 5% minimaal één nacht in Arnhem. De gemiddelde overnachtingduur van deze personen was drie nachten. In totaal zijn er daarmee naar schatting 3860 additionele overnachtingen. Het gemiddelde overnachtingbedrag was zo'n 37 euro persoon per nacht. Het gaat ook hier om alle typen accommodaties, dus zowel het verblijf bij vrienden of familie, als het 5-sterren hotel. In totaal bedragen de additionele uitgaven aan logies **€142.000,-** voor de gemeente Arnhem.

Economische impact door langer verblijf	Totaal
Aandeel overnachters onder add. bezoekers	5,0%
Aantal overnachters onder add. bezoekers	1270
Gemiddelde overnachtingsduur add. bezoekers	3,0
Aantal additionele overnachtingen	3860
Gem. uitgaven per additionele overnachting	€ 36,82
Totale overnachtingsbestedingen additionele bezoekers (€)	€ 142.000

De cijfers in de tabel wijken om verschillende redenen af van de tabel over gemiddelde bestedingen in hoofdstuk 3. Dit komt onder meer omdat daar alle bezoekers zijn meegenomen en hier alleen gekeken is naar de uitgaven van additionele bezoekers. Verder zijn de uitgaven aan toegangskarten nu niet meegenomen. Deze komen ook terug bij inkomsten van de organisator van het evenement, en zijn daarom hier, om dubbeltellingen in de economische impactberekening te voorkomen, weggelaten.

Economische impact door langer verblijf

Van de overnachters is ongeveer een kwart door het evenement ook langer – dus ook voor of na het bezoek aan SONSBEK'16 in Arnhem gebleven. Gemiddeld deden zij dit drie dagen. Met de aanname dat zij tijdens deze dagen gemiddeld dezelfde bestedingen per persoon deden als tijdens het evenement zijn de additionele bestedingen door een langer verblijf **€ 129.000,-**.

De totale economische impact vanuit bezoekers is daarmee **€ 2.638.000,-**.

Economische impact	Totaal
Additionele overnachters	1270
Gemiddeld aantal dagen extra	1,50
Gemiddelde dagbestedingen	€ 67,82
Totale Econ. impact door langer verblijf	€ 129.000

Economische impact vanuit de organisatie

Voor de economische impactberekening van SONSBEER'16 is het ook van belang in kaart te brengen welke uitgaven de organisatie deed in Arnhem en welke inkomsten het uit diezelfde provincie het genereerde. Het saldo daarvan is de netto economische impact vanuit de organisatie. In de bovenste van tabellen hiernaast zijn de uitgaven van Stichting Sonsbeek Internationaal te zien. Het betreffen gegevens van de stichting zelf, op basis van realisatiecijfers. De totale begroting van het evenement was bijna drie miljoen euro. Daarvan besteedde de organisatie bijna de helft binnen Arnhem.

De tweede tabel hiernaast laat de inkomsten van de organisatie zien. Meer dan 70% van de inkomsten was afkomstig van buiten de gemeente Arnhem. Hiervan vormden subsidies de grootste bron van inkomsten. De provinciale subsidie is voor 7,6% binnen Arnhem geplaatst (op basis van inwoneraantallen). De verkoop en merchandise is evenredig het additionele aantal bezoekers buiten Arnhem geplaatst.

Er werd dus **€ 1.372.000,-** door de organisator van het evenement in Arnhem besteed. Daar staat tegenover dat de organisatie **€ 737.000,-** uit Arnhem kreeg.

Daarmee is er een **positief netto economische impact** vanuit de organisatie gerealiseerd van **€ 635.000,-**.

Uitgavenpost	Arnhem	Buiten Arnhem	Totaal
Activiteiten	€ 1.197.000	€ 1.473.000	€ 2.670.000
Organisatie (beheerslasten)	€ 175.000	€ 118.000	€ 293.000
Totaal	€ 1.372.000	€ 1.591.000	€ 2.963.000

Inkomstenpost	Arnhem	Buiten Arnhem	Totaal
Subsidies	€ 650.000	€ 2.163.000	€ 2.813.000
Sponsoring (en tekort)	€ 25.000	€ 0	€ 25.000
Verkoop/merchandise	€ 62.000	€ 63.000	€ 125.000
Totaal	€ 737.000	€ 2.226.000	€ 2.963.000

Economische impact organisatie	Arnhem
Inkomende geldstromen van buiten Arnhem	€ 1.372.000
Uitgaande geldstromen buiten gemeente Arnhem	€ 737.000
Netto Economische impact organisatie	€ 635.000

Samenvatting – conclusie economische impact

De tabel hiernaast geeft de hiervoor gepresenteerde resultaten kort en bondig weer. De totale economische impact van SONSBEK'16 transACTION voor de stad Arnhem bedraagt **€ 3.273.000**.

De belangrijkste positieve bijdrage aan de economische impact komt van de bezoekers. Zij zijn goed voor een totaal van **€ 2.638.000** aan additionele bestedingen (inclusief overnachtingen) in Gelderland. Dat is ruim 80% van de totale economische impuls door dit evenement voor Arnhem en de provincie Gelderland.

De organisatie van het evenement zelf zorgt, doordat het meer aan middelen van buiten de provincie aantrekt dan dat het buiten Gelderland besteed, voor een positieve bijdrage van **€ 635.000** aan de economische impact.

Van de mediapersonen en deelnemers (kunstenaars - deze zijn in dit onderzoek beschouwd als bezoeker en niet nader onderzocht) zijn onvoldoende gegevens om een goede schatting te maken voor een economische impact raming. Daarom is dit in de tabel hiernaast opgenomen als een PM-post.

Samenvatting per Categorie	2014
Bezoekers	
• <i>Dagbestedingen</i>	€ 2.496.000
• <i>Overnachting bestedingen</i>	€ 142.000
Organisatie bestedingen	€ 635.000
Media – en deelnemers bestedingen	PM
Economische impact	€ 3.273.000

Kerncijfers bezoekers	Totaal
Aantal bezoeken	105.500
Aantal bezoekers	50.990
Aantal additionele bezoekers	25.200
Aandeel additionele overnachters in Arnhem	5,0%
Gemiddelde waardering	7,4

Bronnen

Geraadpleegde literatuur:

Slender, H. (2011). Maatschappelijke spin-off WK CP-voetbal. Een onderzoek naar de maatschappelijke impact van het WK.

www.evenementenevaluatie.nl

Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (2010). Richtlijnenhandboek Bezoekersaantallen.
www.evenementenevaluatie.nl

Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (2010). Richtlijnenhandboek Bezoekersprofiel.
www.evenementenevaluatie.nl

Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (2010). Richtlijnenhandboek Economische impact.
www.evenementenevaluatie.nl

Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (2014). Richtlijnenhandboek Participatie en Cohesie
www.evenementenevaluatie.nl

Geraadpleegde websites:

www.arnhem.nl

www.cultuurfonds.nl

www.evenementenevaluatie.nl

www.gelderland.nl

www.museumarnhem.nl

www.sonsbeek.org

Foto's voorpagina:

www.sonsbeek.org

Met medewerking van:

Jurian Burgers

Nienke Nauta

Raymond de Haas

Tati Vereecken-Suwarganda

Vrijwilligers Sonsbeek'16

Vragenlijst bezoekersenquête

1. Wat is uw geslacht
2. Wat is uw geboortjaar?
3. Wat zijn de vier cijfers van uw postcode?
4. Wat is uw hoogst voltooide opleiding?
5. In welke hoedanigheid was u aanwezig tijdens SONSBEEK?
6. Welke onderdelen heeft u bezocht of gaat u nog bezoeken?
7. In welk gezelschap was u (voornamelijk) aanwezig?
8. Uit hoeveel personen (inclusief uzelf) bestond uw gezelschap?
9. Hoe kwam u over de tentoonstelling het event te weten?
10. Op hoeveel dagen bezoekt u Sonsbeek 2016?
11. Als Sonsbeek 2016 niet in Arnhem had plaatsgevonden, zou ik ook in Arnhem zijn geweest.
12. Overnachtte u tijdens, of direct voor of na het evenement ergens anders dan op uw vaste woonadres?
13. Waar overnachtte u?
14. Hoeveel nachten overnachtte u?
15. Welk type accommodatie overnacht(te) u?
16. Wat was de prijs van 1 overnachting (in euro)?
17. Op hoeveel personen heeft deze betrekking?
20. Toegang tot museum/musea voor het evenement (in euro)
21. Eten en drinken in (gemeente) Arnhem (in euro)
22. Winkelen in (gemeente) Arnhem (in euro)
23. Vervoer in (gemeente) Arnhem (in euro)
24. Overige uitgaven in (gemeente) Arnhem (in euro)
25. Sonsbeek 2016 is grotendeels gratis. Als de organisatie onvoldoende middelen zou hebben gehad, hoeveel zou u persoonlijk willen bijdragen om het event toch door te laten gaan?
26. Met welk vervoersmiddel heeft u de langste afstand van uw vaste woonadres of verblijfplaats naar Sonsbeek afgelegd?
27. Hoe tevreden bent u over de volgende onderdelen?
 - Parkeergelegenheden
 - Faciliteiten (bewegwijzering, toiletten, etc)
 - Inhoud en het thema (transACTION)
28. In welke mate bent u het eens met de volgende stellingen?
 - Ik ben trots dat de Sonsbeek 2016 in Arnhem plaatsvindt.
 - Ik vind het een goed idee dat de internationale hedendaagse kunsttentoonstelling Sonsbeek 1 keer in de 4 jaar in Arnhem georganiseerd wordt
 - Het festival Sonsbeek 2016 heeft mij persoonlijk geïnspireerd.
 - Door dit evenement ben ik positiever over Arnhem als vrijetijdsbestemming geworden
29. Wat voor rapportcijfer (tussen de 1 en 10) geeft u het evenement in zijn geheel?
30. Bent u bij de volgende editie weer aanwezig bij de internationale hedendaagse kunsttentoonstelling SONSBEEK?
31. Heeft u verder nog opmerkingen over of aanbevelingen voor het evenement?